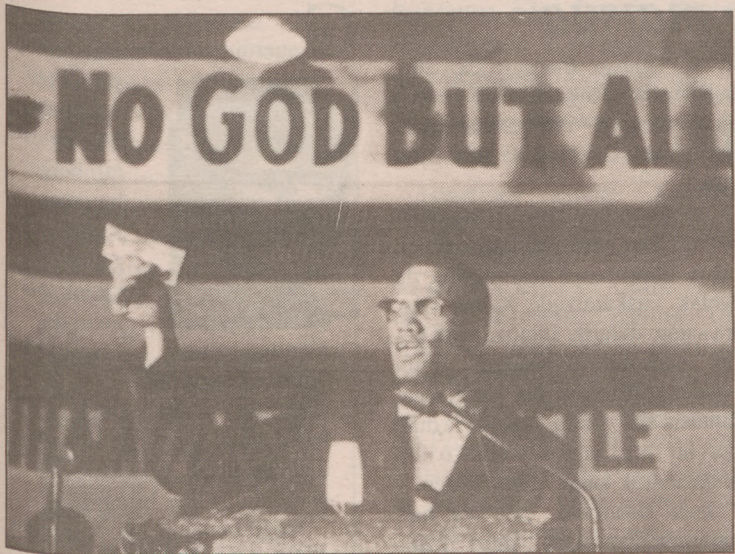

Berlineko Zinemaldian zalaparta ugari eragin ondoren, 'Malcolm X' Spike Leeren azken filmea Euskal Herriko aretoetara iritsi da aste honetan. Pelikula lehengo asteazkenean estreinatu zuten Baionako Vauban aretoan

Beltz

'Malcolm X' Spike Leeren azken filmea

Washingtonen aktore onenari eskainitako saria eskuratu zuen Berlinen.

A.GOSTIN / DONOSTIA

«Malcolm X gure printze beltz distiratsuen da, benetako gizon beltza». Aitorpen horrekin aurkeztu zuen Spike Lee zinema zuzendariak joan zen azaroan lider beltzaren inguruan nahikoa kostata filmatu berri duen lan luze eta, batez ere, polemikoa. Leek kostatzen duen kostak pantailaratu nahi zuen Malcolm X-ren bizitza enigmatikoa, «beltz batek besterik ezin egin dezakeelako», eta Norman Jewison bazterreraren bultzatu ondoren, Warner Brothers konpainia multinazionalarekin ezkondu zen hark Alex Haleyren liburuaren eskubide komertzialak zituelako. Pelikula bukatu ondoren, «plantazio» batekin konparatu zituen estudioak.

'Malcolm X' filmearen historia Leeren azken produktua bezain gogorra eta luzea izan da. Alex Haleyk, oraintsu geurtzat jo duten Kunta Kinteren bizimoduaren oinarritutako 'Sustraiak' liburu lodiaren egileak, 'Malcolm X-ren biografia' izeneko obra idatzi zuen lider beltzarekin egin dako elkarrikeria luze batzuen ondorioz. Merwin Worth ekoi-zleak liburuaren eskubide zinematografikoak erosi zituzkion Betty Shabazz, Malcolm X-ren alargunari, eta proiektuak fikzioaren bidea hartu zuen.

PRYOR James Baldwin idazle afroamerikarrek prestatu zuen estreineko gidoi pulamenduzkoa. Hasiera batean, antzerki obra taularatzeko asmoa zuen Baldwin, Haley eta Elia Kazan zinema zuzendariarekin batera, baina denborak aurrera egin ahal, proiektua bertan behera seko geratu zen, haren zinema moldaketa egiteko asmoa bezalaxe.

'Malcolm X' pantailara eramateko saio funtsezkoa gertatu

zen duela 20 urte. Richard Pryor aktore komiko negargarriak benen benetako proiektua aurkeztu zien Hollywoodeko jauntxoek. David Mametek idatzi behar zuen gidoia, Sidney Lumetek zuzendu obra eta Pryorrek antzeztu rol nagusia, baina aurreko guztien antzera, azken honen asmoak ez zuen aurrera egin.

Spike Leek iaz aurketutako obraren jatorri hurbila Warner Brothers estudioen bulegoetan dago, azkenik. Lehendik ere beltzen arazoa pantailaratu zuen Norman Jewison zinemagilea

EGIA ESAN DEZAGUN

Pasarte hauek Malcolm X-k esan eta idatziak dira. Txalaparta argitaletxeak 1991n kaleratutako Malcolm X-ren 'Autobiografia' liburutik atera ditugu:

✕

Egia esan dezagun. Beltzek, afro-amerikarrek, ez dute NBERi aurre egiteko, mundu guztiari Ameriketako justizia egin diezaieten exigitzeko gogorik agertzen. Banekien ez zutela hatz bat ere mugituko. Ni hilda egongo naiz beltz amerikarrek bere borroka nazioarteko borroka dela ulertzen duenerako.

✕

Poliziaren basatitasunaz mintzatu behar badugu, poliziaren basatitasuna izan badelako da, existitzen delako. Zergatik existitzen da? Gutarrak, gizarte berezi honetan, estatu poliziako batean bizi direlako. Beltz bat, EEBBetan, estatu poliziako batean bizi da.

✕

Eskuarki, arrazista zuriak arrazista beltza sortu du. Arrazismo beltza aurkitzen duzun kasurik gehienetan, arrazismo zuriarekiko erreakzio gisa sortua izango da, eta astiro aztertzen baduzue hori ez dela benetan arrazismo beltza baieztatu ahal izango duzue.

✕

Ez diogu ezer komunikatuko elkarri gu hizkuntza batean mintzo bagara eta hura bestean. Biolentziaren hizkuntza eskaintzen digu, eta guk, bitartean, arrazamendu ergetan galtzen ditugu indarrak, ulertuko gaituela imajinatuz.

BEGOÑA DEL TESO Zinema kritikaria

Malcolm X bakarra da...

politikoa galdetu zioten Spikeri eta berak arrazoi zinematografikoak erantzun: «Filmea hasteko erarik bulartsuena zela uste izan nuen, besterik ez...» Eta bada, baina gezurretan ari zaigu zuzendaria islada horretatik. Gero izango ez duen handitasunaz jantzi du filmea eta gu, irrikaz, zain. Hasierakoa bezalakorik ez dugu aurkituko 'Malcolm X-n' zehar. Ordu bete eskasa irauten du zinema esperantzak. Gero... Hollywoodek hainbestetan eskaini izan dizkigun biografia santu eta ponposo horietako bat, gehiagorik ez. Lehengo momentutik zinema eta bizitzaren diskurtsoaren nondik norakoa ezartzen da. Malcolm X jainkoek hautatua da eta Spike Lee zerbitzari leiala. Izango ditu Jaungoikoak maitatua denak ahulezi eta eroriak, baina akatsik gabea dugu gure

eta hil bukaerarako, 26rako seguruenik, Hego Euskal Herriko lau hiriburuetan izango da. «Beltz batek baino ezin dezake pelikula on bat egin Malcolm Xren inguruan», aitortu du sarri askotan Spike Leek.

harrotasuna

Euskal Herrian estreinatu dute aste honetan

Malcolm X-ren pentsamenduaren gaurkotasuna bilatu du Spike Leek.

('In the heat of the night' filme azaleko eta erdi gezurtiaren egileak) aukeratu zuten ekoizleek Malcolm X-ren biografia zuzen zezan, baina Spike Lee haserre betean jarri zen eta lider beltzaren bizitza zinemagile beltz batek besterik ezin konta zezakeela zabaldu zuen komunikabideetan egindako kanpaina indartsu batean. Warnerreko nagusiek amore eman zuten azkenean. «Afroamerikarra izatea zer den ez dute inoiz jakingo amerikar zuriek» esan zuen Leek.

Leek pare bat aldiz aitortu

duenez, «audientzia zuri burgesarentzako filmea egin nezan nahi zuen Warnerrek». Baina zuzendariaren helburua bestelakoa izan da: «Malcolm X' gizon baten bilakaeraren istorioa da. Bilakaera izpiritual, filosofiko eta politikoa». Hori baino askoz gehiago, ezen Leek gaur egungo gertakarietako erreferentziak isladatu baititu pantailan lider beltzaren gaurkotasuna eta bere borrokaren izaera egungo testuinguruan garbi koka daitezkeen. Horrela, hiru ordu pasa dirauen filme honek Rodney King gazte beltzari Los Angeleseko poliziek emandako jipoiarekin ekiten dio eta Nelson Mandelaren eszena batzuekin bukatu. Talde teknikoa Hego Afrikara joan zen azken toma hauek filmatzera, gainera. Mandela prest agertu zen hasiera batean Malcolm X-ren hitzaldi bat jendarean irakurtzeko, baina gidoia birritan irakurri ondoren, bere duda-mudak izan bide zituen.

Filmaketa berez gogorra izan baldin bazen (Warner etxeak 20 milioi dolar eman zituzkion soilik eta gainerako 13ak, Michael Jordan, Tracey Chapman, Prince, 'Magic' Johnson, Janet Jackson edo Bill Cosbyren diru laguntzari esker eskuratu zituen), estreinaldi ondorengoa are gogorragoa gertatu zen. Leek hamaika aldiz ukatu duen aitorten batez eman zioten agurra obrari Estatu Batuetako aldizkari «zuri» guztiek: «Gorrito diet zuen ipurdi zuris-kei». Horrelakorik esan zuenik ukatu du zuzendarik, baina inor gutxik egin dio kasu. Zuriez gain, zenbait beltzek ere gaitzetsi dute pelikula, Amiri Baraka poeta eta antzerki idazle ezagunak, esate baterako: «Lee beltz burges txikia besterik ez da eta bere filmeak giza klase ertaineko hiritar beltz guztiek etxean lo lasai egin dezaten baino ez du balio».

«Profetak arras arriskutsuak dira. Are gehiago Spike Lee bezalako profetaitsuak-itsutuak».